

ФІНАНСИ, КРЕДИТ

УДК 336:631.162

М.М. Геєнко, Т.С. Гузенко

СТРАТЕГІЯ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств Сумської області за 2000-2011 роки, запропоновано авторське бачення стратегії фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств.

Постановка проблеми. У сучасних умовах за статистичними даними біля 30 відсотків сільськогосподарських підприємств є збитковими та неплатоспроможними, що приводить до невиконання власних зобов'язань перед кредиторами і найманими працівниками з виплати заробітної плати. Фінансово нестабільні сільськогосподарські підприємства не користуються довірою банків та інших інвесторів як позичальники. Тому можливість цих підприємств стосовно підвищення прибутковості виробництва за рахунок реалізації високоефективних інвестиційних та інноваційних проектів досить обмежені. Виходячи з викладеного, здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств з метою забезпечення їх платоспроможності, прибутковості, стійких конкурентних позицій та виробництва екологічно безпечної продукції у сучасних умовах набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти фінансового оздоровлення підприємств висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як: М. Аїстова, Є. Андрушак, О. Антонова, Е. Архипчук, І. Бланк, Н. Брюховецка, І. Булев, В. Грачов, О. Даций, В. Дроздова, Л. Зуєва, Г. Кадиков, І. Косарева, Е. Коротков, Е. Куліш, Л. Лігоненко, Б. Полякова, М. Пушкар, С. Рамазанов, В. Рашупкіна, Р. Сайфулін, С. Салига, І. Стефанюк, О. Терещенко, А. Ткачов, Є. Чернявська та ін. Проблеми поліпшення фінансового стану та забезпечення стабільного функціонування сільськогосподарських підприємств досліджували К. Багацька, М. Дем'яненко, С. Іванюта, М. Кісіль, М. Кропивко, К. Кузнецова, П. Саблук, С. Салига, П. Стецюк, В. Узун, С. Черненко, А. Чупіс та ін. Проте серед науковців немає однозначної думки щодо етапів розробки стратегії фінансового оздоровлення, її змісту та кількості етапів.

Метою статті є дослідження фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Сумської області та розробка концептуальних засад стратегії фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств.

Результати дослідження. Аналізуючи прибутковість діяльності сільськогосподарських підприємств слід зауважити, що в історичній перспективі вона коливалася дуже помітно. Усунути ці коливання не вдавалося навіть за радянських часів в умовах жорстокої планової системи господарювання. У 1965 році рентабельність колгоспного сектора України досягала 44%, у 1970 році вона знизилася до 33%, а в 1980 році – до 3%. З 1983 року почався злет державних закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, і за 80-ті роки вони зросли майже вдвічі. У результаті в 1990 році рентабельність сільськогосподарських підприємств системи Агропрому УРСР піднялася до 36%. При державних закупівлях зерна і соняшнику у значної частини господарств показник рентабельності підвищився до 300% [2].

У перші роки незалежності рівень рентабельності номінально продовжував підвищуватись (до 91% у 1993 році), але то було ефемерне зростання. Впровадження стабільної гривні одразу висвітлило тяжкий фінансовий стан аграрної сфери. Галузь

занурювалась у збитковість, досягши її дна у 1998 році – рентабельність мінус 28%, збитки – 4 млрд. грн.

У 1999-2000 роках двократне підвищення цін для сільськогосподарських виробників вирівняло крен і витягло рентабельність галузі на плюсовий рівень – у 2001 році – 18,3%, у 2002 році – 4,9%. Таким чином, завдяки наполегливій праці аграріїв і більш виваженій політиці держави виробництво сільськогосподарської продукції в цілому залишалось рентабельним.

Що стосується Сумської області, то за 2000-2011 роки високий рівень прибутковості у цілому по сільськогосподарським підприємствам спостерігається лише у 2000, 2007 та 2011 роках (рис. 1).

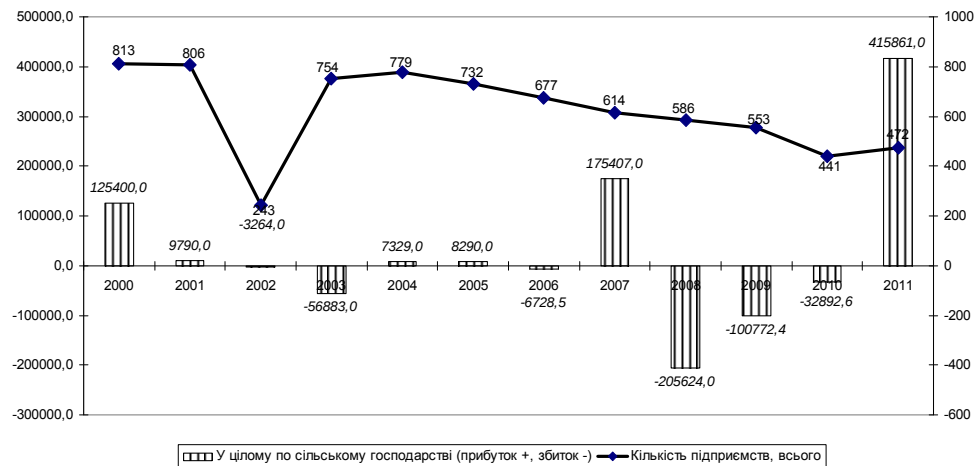

Рис. 1. Фінансовий результат діяльності сільськогосподарських підприємств та їх кількість у цілому по сільському господарству

Джерело: побудовано на основі статистичного збірника Сумщина 2011 [4]

Якщо окремо проаналізувати галузі сільського господарства Сумської області, то слід констатувати, що галузь тваринництва є більш прибутковою за відносними показниками (рис. 2). Так, сума прибутку на 1 підприємство складає: по галузі тваринництва 1393,0 тис.грн. за 2011 рік, а по галузі рослинництва – 566,6 тис. грн. В абсолютних показниках загальний прибуток по галузі тваринництва складає біля 125 млн.грн., а по галузі рослинництва – біля 120 млн.грн. Аналіз діяльності виробників продукції тваринництва дав можливість зробити висновок про те, що у структурі галузі прибутковим залишається тільки виробництво молока і молочних продуктів, всі інші напрями є стабільно збитковими. Коментуючи наведені на рис. 2 дані відмічаємо, що питома вага підприємств, які отримують прибуток по галузі тваринництва за останні 5 років є більшою порівняно з галуззю рослинництва і не є меншою ніж 70%, що безумовно є доволі високим показником. На противагу слід зазначити, що нажаль у середньому біля 35-40% підприємств є збитковими і потребують фінансового оздоровлення.

Діяльність аграрних підприємств потребує раціонального планування. Залучення необхідних фінансових ресурсів залежить не тільки від сприятливого інвестиційного клімату, який створює держава та органи місцевого самоврядування, але й від аграрного підприємства, яке повинно самостійно розробляти програми свого подальшого розвитку. Тому стратегічне планування діяльності є актуальним не тільки для зовнішніх інвесторів, але й для самих сільськогосподарських підприємств з точки зору посилення динамізму розвитку.

Оскільки серед науковців немає однозначної думки щодо етапів розробки стратегії фінансового оздоровлення, її змісту та кількості етапів, то необхідно

сформувати свій алгоритм процесу формування стратегії фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств (рис. 3).

Абстрагуватися від світових тенденцій виробництва та споживання сільськогосподарської продукції неможливо. Виходячи з цього, на нашу думку, в основу розробки стратегії доцільно покласти фактори макро- та гігасередовища, а саме прогнози чисельності світового населення та споживання основних видів продукції.

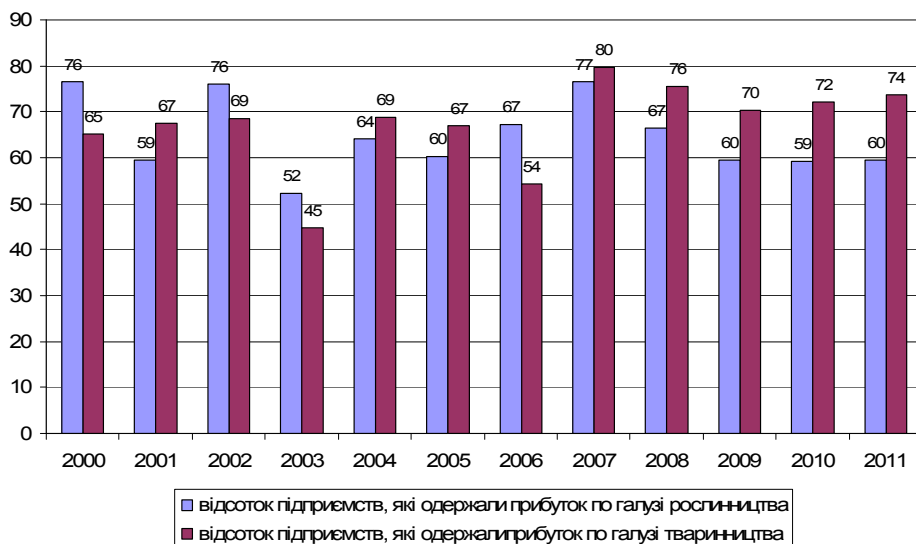

Рис. 2. Питома вага підприємств, які отримали прибуток по галузям

Джерело: побудовано на основі статистичного збірника Сумщина 2011 [4]

Основні заходи щодо фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств має здійснювати менеджмент підприємств. Проте здатність менеджменту впровадити такі заходи суттєво залежать від зовнішнього середовища, зокрема від державної та регіональної політики підтримки розвитку сільського господарства.

Заходи щодо підтримки фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств слід здійснювати комплексно і спрямовувати на усунення, насамперед, проявів специфічних чинників фінансової дестабілізації. З цією метою на державному рівні необхідно: забезпечити фінансування державних програм із захисту земель, селекції рослин і тварин, створення нових, більш ефективних засобів їх захисту, мінеральних добрив; удосконалити законодавство з питань страхування сільськогосподарського виробництва та створити сприятливі умови для активізації діяльності страховиків на селі; сформувати пільгові умови кредитування й оподаткування супутніх видів діяльності; запровадити (при необхідності) державні контракти на закупівлю продукції цих виробництв із забезпеченням середніх ринкових цін; розвивати транспортну мережу і фінансову інфраструктуру; удосконалювати політику регулювання цін на основні продукти харчування, а також сформувати механізми регулювання норми прибутку в галузях економіки на користь сільського господарства; сприяти розвитку соціальної інфраструктури на селі, побутового обслуговування, торговельної мережі тощо; фінансувати на рівні потреб державні наукові заклади та програми, залучати приватні фонди до активнішої спонсорської допомоги науковим розробкам у аграрній сфері, а також забезпечити державну підтримку інноваційного розвитку підприємств, фінансування екологічних програм, розширення державних програм кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників тощо [1, 3].

На рівні місцевих органів влади необхідно: здійснювати моніторинг земель і контроль за умовами використання ґрунтів, реалізувати заходи щодо поліпшення

екологічної ситуації на території сільської громади; створити (у разі відсутності) або поліпшити роботу існуючих районних ветеринарних та зоотехнічних служб, агрохімічних лабораторій; розробити й впровадити регіональні програми розвитку страхової інфраструктури; створити базу даних про інвестиційні проекти супутніх видів діяльності з метою пошуку й залучення потенційних інвесторів; розвивати транспортну, зокрема шляхову мережу у сільській місцевості регіону, проводити регіональні виставки й ярмарки з метою просування продукції місцевого виробництва на національний і закордонний ринки; створювати сприятливі умови для розвитку переробних підприємств, заготівельних і постачальницьких організацій; здійснювати постійний моніторинг депресивних регіонів для формування внутрішньої політики на вирівнювання умов життєдіяльності в сільській місцевості; розвивати дорадчі служби з метою просвітницької діяльності та надання консультацій з питань використання та розпорядження майном фізичних осіб, наданим у користування сільськогосподарським підприємствам; організовувати науково-практичні конференції й семінари з метою активного залучення у виробництво найновітніших наукових розробок, передового досвіду, а також задля сприяння розвитку наукової та інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах; здійснювати постійний моніторинг екологічної ситуації в регіоні тощо.

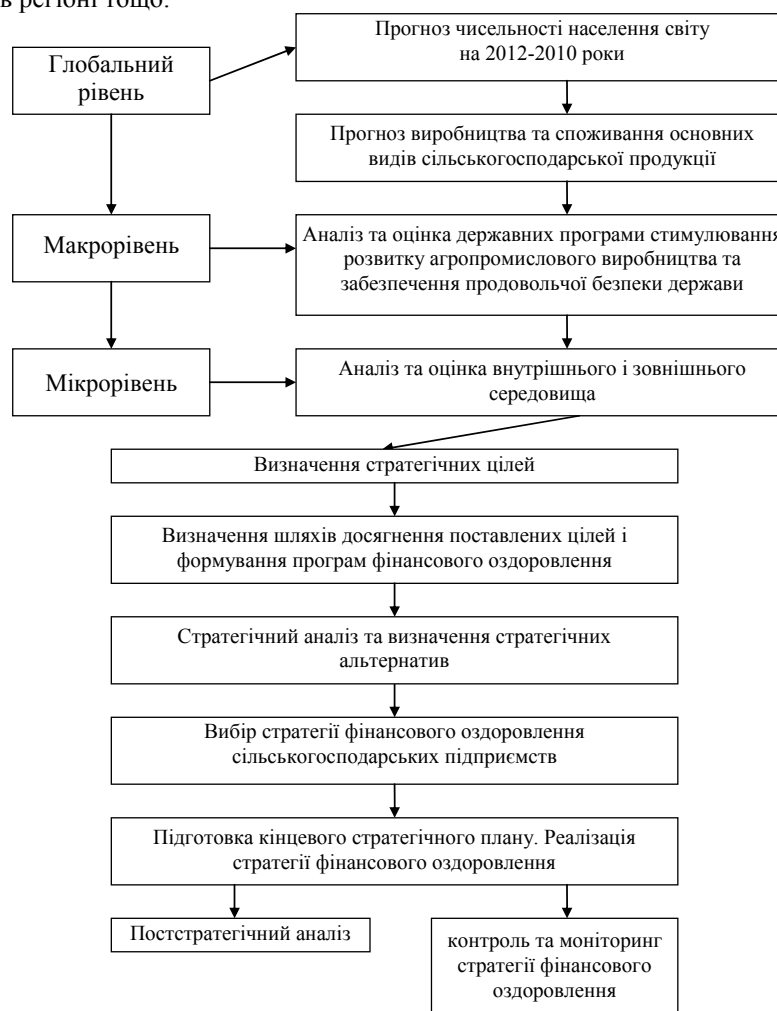

Рис. 3. Стратегія фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств

Джерело: власна розробка автора

Висновки та пропозиції. Враховуючи сучасні умови та особливості сільськогосподарських підприємств, необхідно активізувати процеси їхнього фінансового оздоровлення за ініціативою власників, а також органів державної влади на регіональному та державному рівнях. План фінансового оздоровлення має передбачати усунення впливу факторів фінансової дестабілізації, а також містити заходи маркетингового, виробничого, технічного, організаційно-правового, соціального, фінансово-економічного характеру.

SUMMARY

The authors analyze the financial performance of farms in Sumy region for 2000-2011 years, as well as propose authors' vision of the strategy of financial recovery of agricultural enterprises.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бурлака Ю.М. Фінансова санація сільськогосподарських підприємств: методологічний та регіональний аспекти [Електронний ресурс] / Ю.М. Бурлака // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – №17. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2010_17/stat_17/48.pdf
2. Карпова О.Г. Аналіз динаміки прибутковості сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О.Г. Карпова // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. Економічні науки – 2009. – №5. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2009_5/articles/O.G._Karpova.pdf
3. Програма розвитку агропромислового комплексу Сумської області до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://agroprom.gov.ua/>
4. Статистичний щорічник Сумської області за 2011 рік / За ред. Л.І. Олехнович. – Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2012. – 653с.

Надійшла до редколегії 12 листопада 2012 р.